

A gyakorló iskola szervezetét nem érinti, de az igazgatóra nézve mégis némi felvilágosítást ad a Közoktatási Tanács felterjesztése a tanárképzés tárgyában, mely a miniszter 1875-ben kelt felhívására készült.¹ Ebben *B.*, 41. §.: «A gyakorló iskola élén egy igazgató áll, az állami középiskolák igazgatóit megillető jog- és hatáskörrel.» Ugyanott van az is, hogy a ki a tanárképzőben a módszertani és pädagogiai előadásokat vezeti, az egyúttal a gyakorló iskolai testületnek is tagja. Arról azonban egy szó sincs, hogy akár az igazgatónak akár a pädagogusnak egyetemi tanárnak kell lennie s így a fennálló állapotot helyben hagyja. A budapesti egyetem böcsészeti karának e felterjesztésre irt felelete kimondja,² hogy a tanárképzés kizárólagos tiszte az egyetemnek, hogy a tanárképzésért az egyes egyetemi tanárok személyesen felelősek, de ugyanakkor nyomatékosan kiemeli, hogy a felterjesztés legkevesbbé sem érinti a gyakorló iskolát, vagyis arra mindezt vonatkoztatni nem akarja.

Az elvi kérdést e szerint nem is vitatták, sőt mint természetesnek látszó dőlt el az ügy a gyakorlat által akként, hogy a külön gyakorló iskola ügyeibe a neveléstudomány egyetemi tanára nem szólt bele.

IMRE SÁNDOR.

(Befejező közlemény következik.)

HAZAI IRODALOM.

Magyar Remekirók, IV. sorozat. Budapest, Franklin-Társulat 1903.

A Franklin-Társulat kiadásában megindult «Magyar Remekirók» című vállalatnak megjelent a negyedik sorozata. Az öt kötet közül kettő legnagyobb költőinknek műveit adja folytatólagosan; az egyik Vörösmarty IV. kötete, a költő drámáinak második harmadát, a másik Tompa költeményeiből a második kötetet. Az előbbi változatlan lenyomat Vörösmarty végleges kiadásából, az utóbbi a régi Tompa-kiadás II. kötete új köntösben, de hiányzik belőle öt költemény (*Hűvös szél, Kincskeresők, Boldog sziget, Kócsi pusztán, 1863*). Nem tudjuk, mi készítette erre az eljárásra a kiadót vagy a társulatot, de lehetetlen nem gáncsolnunk érte. Igaz, hogy a vállalat a nagy közönségnek szól

hogy legjobb päd. sem. az, melynek 3 osztályú gyakorló iskolája van: egy elemi, egy gymn. és egy reáliskolai osztálylyal — felidézi a tiszántúli ehker. 1842-iki határozatának emlékezetét. Nem külön gyakorló iskolát, de azért mégis ezt a gondolatot akarja megvalósítani az is.

¹ Magyar Tanügy 1878. IX.—X.

² U. o. 1879. II.

és így a teljesség nem elengedhetetlen feltétele a köteteknek, sőt ha a kiadás szemelvényes, azaz csak a jellemző verseket foglalja magában, az is megfelel a célnak, de ha már a legnagyobb költőinknek annyi tért szentel, mint a Magyar Remekírók, azért a pár lapért, amennyit ez az öt vers lefoglalt volna, nagy kár volt áldozatul hozni a teljességet. Különösen mi sajnálhatjuk ezt, az iskola emberei: ha megkaptuk volna e kiadásban Tompa összes költeményeit, nem kellett volna iskolánk számára egy másik Tompakiadásról is gondoskodni, olyanról, ahol megvannak az itt mellőzött versek.

A sorozat harmadik kötete Kisfaludy Sándor Himfyjét adja, még pedig a maguk egészében. Igen jó irodalmi érzékre vall, hogy a kiadó, Heinrich Gusztáv, lenyomtatta azt a nevezetes előszót is, mellyel a költő az első teljes Himfyt (1807) bevezette. Érdekes és jellemző Kisfaludy egyéniségére és költői fölfogására ez a rövid értekezés, mert nemcsak azokról a költőkről emlékszik meg, akiket mesteréül tisztelt, hanem mert az ő szokott módján, sok eredetiséggel, de nem mindenütt alapos tudással fejtegeti, hogy milyen szempontból kívánja, hogy költészetét tekintsük. Maga a kiadó egy rövid, de igen tartalmas bevezetésben megismerteti az olvasókat a költő életével* és Himfy szerelmeivel, kiterjeszkedik a vers-ciklus keletkezésére, a Himfy-dalok muzsájának kérdésére, rajzolja a hatást, melyet korára tett, végül esztetikai szempontból fogja vizsgálat alá a költeményeket és az elfogulatlan bíráló objektivitásával mutatja ki erényeit és hibáit.

A következő kötet a kuruc-kor költészetét mutatja be. Erdélyi Pál, aki ma egyike a kuruc költészet és általában a népdal-költészet legalaposabb ismerőinek és maga is igen sok adattal bővítette ismereteinket, igen ügyesen válogatott össze egy kötetre valót a kuruc költészet legjavából; alig van a kötetben olyan vers, mely elmaradhatott volna, s hiányát talán csak annak az egy éneknek érezzük, melyet Petkó Zsigmond 1666-ban szerzett. Igaz, hogy tulajdonképen nem kuruc dal — azonban a közölt vallásos és szerelmi énekek sem azok — de a panaszos célzás Zrínyi Miklóstra s a benne megnyilatkozó harci kedv méltó megkezdőjévé avatják a későbbi kuruc költészetnek. A hosszabb elbeszélő költeményeket egészen mellőzte, nem is lett volna rájuk szükség, s az eddig ismert anyagot vagy tíz új költeménnyel gazdagította, egy versnek pedig (szerencsét próbáltam . . .) helyreállította a megrongált szövegét. A szemelvények megválogatása tehát teljes mértékben reá szolgál a dicséretre, azonban az egész kötet elrendezésének, a tájékoztató bevezetésnek és a jegyzeteknek van egy nagy hibája: nem

* Az 5. lapon Kisfaludy Mihály halálozási éve helyett sajtóhibából a neje halála éve olvasható.

a művelt közönségnek, hanem a szakembereknek követeléseit tartja szem előtt. A bevezetés a helyett, hogy a kort és a költészetét állítaná főbb vonásaiban a laikus olvasó elé, a kuruc-kor emlékeinek összegyűjtéséről, az eddigi és az ezután követendő eljárásról értekezik és azt bizonyítja, hogy a kuruc költészetet tulajdonképpen nem szabad különálló költői irányznak tekinteni, hogy nem egyéb, mint a népköltészetnek egyik legjobban képviselt és legalaposabban ismert fázisa. Van e nézetekben igazság, de mint Horatius mondja: «sed nunc non erat his locus». A jegyzetek is nagyon tanulságosak, sőt filológiai szempontból egyik-másik igen becses is, csakhogy a közönségnek nem arra van szüksége, hogy megtalálja bennük az eddigi összes kiadások fősorolását és annak a kódexnek a nevét, a honnan közölték — erre vonatkoznak első sorban Erdélyi jegyzetei — hanem inkább a versekben előforduló kevésbé ismert személyekről és az alapjukul szolgáló történelmi eseményekről kívánt volna tájékozódni. Az Erdélyi nyújtotta «adparatus criticus» helyén való lett volna az összes eddig ismert kuruc költemények kritikai kiadásában, itt azonban csak balaszt. Mindezeknél fontosabb a versek közlésénél folytatott eljárása. Ilyen az a látszólag jelentéktelen dolog, hogy a verseknek nem közli hagyományos címét, csak folyó számmal látja el őket. Apróság ugyan és mégis nagyon sokat árt a könyv használhatóságának. Igazolom egy példával. Nincs művelt ember, aki ne hallotta volna hírért az Esztergom megvételéről szóló szép balladás költeménynek. Aki azonban nem tudja, hogy a vers első sora «Sebes víz a Garam, siet a Dunába», az nem tudja megtalálni a kötetben, mert még a tartalom is csak kezdő sorai szerint idézi a költeményeket. Még jobban megnehezíti laikus olvasó számára a gyűjtemény forgatását, hogy minden külső fősorolás nélkül következnek egymásra a versek. Erdélyi a tudományos kiadásoknál használt módszertől megtevesztve az összes verseket, melyeknek keltét közelítő pontossággal sem lehet megállapítani, előre bocsátja műfajok szerint csoportosítva, a többi többé-kevésbé pontos kronológiájuk szerint adja. Így persze sem az időrend nem érvényesül egészen, sem műfajok szerint nem csoportosulnak a versek, hanem a kétféle eljárás kompromisszumra lép. Tekintetbe véve, hogy a versek keletkezése úgy sem egészen megbízható, jobb lett volna itt, laikusoknak szánt műben, nagyobb csoportokra osztani a verseket, amint p. o. Kardos Albert is teszi a Magyar Könyvtárban megjelent kis füzetben (A kurucvilág költészete), és a műfaji osztályozáson belül megtartani az időrendet.

A sorozat utolsó kötetét Berzeviczy Albert állította össze: szemelvények Széchenyi István műveiből. Kétségkívül egyike volt a legnehezebb feladatoknak. Kiválogatni Széchenyinek egész könyvtárát

alkotó írásaiból azt, ami érdekes és jellemző, beleszorítani két kötetbe (egyelőre csak az egyik jelent meg): oly vállalkozás, mely megpróbálja a legjobb Széchenyi-ismerőt is. Nagyon megnehezíti a föladatot, hogy Széchenyi nagyon részletesen szokta tárgyalni a fölvetett kérdést, és majd mindig olyan tárgyat von vizsgálódásai körébe, mely vagy az egész nemzet életére vonatkozik, vagy a kor fölfogására vet éles világot, ami meg inkább szubjektív érdekességű művei között, naplója és levelei, az meg jellemző magára az íróra. A közrebocsátónak tehát sem egyiket, sem másikat nem szabad mellőznie, ha hű képből akarja visszatükröztetni Széchenyi működését, de viszont mindent és teljesen nem nyújthat, mert akkor nem két, hanem húsz kötetet vagy még többet kellene adnia. Berzeviczy a jelen első kötetet majdnem egészen annak a három műnek szenteli, melyek Széchenyi államférfiúi működésének első korszakában keletkeztek, s ennek a korszaknak eszméit, törekvéseit szólaltatják meg. A Hitel és a Világ bő szemelvényekben a Stadium már csak jellemzőbb részeiben jelenik meg előttünk. A kiadók sok ismerettel és érzéssel kiválogatta belőlük a lényegest, azt, a mi nélkül Széchenyi gondolatmenete csonka maradt volna, és elhagyta azokat a fejtegetéseket, melyek vagy inkább személyi természetűek (a Világban), vagy mint epizódok nem tartoznak szorosan a fölvetett tárgyhoz. Egy pár naplójegyzet a külföldi, főképp olaszországi úti rajzokból teszi teljessé a kötetet. A bevezető értekezés, Széchenyi életének és működésének ismertetése, nemcsak terjedelmes, hanem igen becses tanulmány. Fölhasználva nagynevű elődeinek (Kemény Zsigmond, Gyulai Pál, Zichy Antal, Beöthy Zsolt) munkálatait, és ismervén az egész Széchenyire vonatkozó irodalmat, nem egyszerű életrajzot ír, hanem jellemrajzot, rövid pár lapon éles, jellemző képet ad Széchenyiről mint politikusról és mint íróról. A szépen, művészettel megírt tanulmánynak talán legszebb részletei azok a lapok, ahol a Széchenyi tetteiben, írásaiban föltűnő, kiegyenlíthetetlennek látszó ellenmondásokat magyarázza és ahol Széchenyit és Kossuthot párhuzamba állítva kimutatja, hogy hazánk ujabbkori történetének ezt a két vezető férfit nem egymással szembe, hanem egymás mellé kell állítani, s az egyik magasztalása nem vonja maga után a másik megtagadását. Az előbbi fejtegetés Berzeviczynek pszichologiai éleslátására, a másik mély politikai belátására vet világot.

Cs. E.